نشست «هم‌اندیشی بزرگداشت علامه طباطبایی» برگزار می‌شود

دانشگاه علامه طباطبایی نشست «هم‌اندیشی بزرگداشت علامه طباطبایی» را با موضوع «چگونگی تحول در علوم انسانی» امروز در فضای مجازی برگزار می‌کند.

به گزارش جام‌جم، در این نشست دکترعبدا... معتمدی سرپرست دانشگاه علامه طباطبایی، دکتر غلامعلی حداد عادل رئیس فرهنگستان زبان و ادب فارسی، دکترمهدی گلشنی، حجت الاسلام مصطفی رستمی، آیت ا... علیرضا اعرافی، حجت الاسلام والمسلمین دکتر عبدالحسین خسروپناه، حجت الاسلام والمسلمین دکتر رضا غلامی، دکترسیدجلال دهقانی فیروزآبادی و دکتر ابراهیم برزگر به ایراد سخنرانی می‌پردازند.

این برنامه از ساعت ۸ تا ۱۷ برگزار می‌شود. علاقه‌مندان می‌توانند از طریق نشانی meeting.atu.ac.ir/ch/atu به صورت مجازی در این نشست شرکت کنند.

روایت آیت‌ا... دکتر احمد بهشتی از دستاوردهای شاگردی علامه طباطبایی(ره)

نگاه به چهره علامه روحیه‌بخش بود

نازلی مروت

جام‌جم

علامه سیدمحمدحسین طباطبایی را بیشتر با تفسیر المیزان می‌شناسیم. او در محافل علمی جهان اسلام و بیرون مرزها با اندیشه‌های فلسفی‌اش شناخته می‌شود. شاگردان بسیاری تربیت کرده که هر یک در نظام فکری و اجتماعی ایران تاثیرگذار بوده‌اند. از این رو علامه‌طباطبایی را نه به عنوان مفسری عزلت‌نشین یا اندیشمندی فلسفه‌پژوه که به عنوان استاد و صاحب‌اندیشه‌ای انسان‌پرور و جامعه‌ساز باید شناخت. با این رویکرد، افکار علامه مرزهای قم و ایران را درنوردید و با هانری کربن به غرب سفر کرد. امروز چهلمین سالروز درگذشت علامه‌طباطبایی است که در اسفند ۱۲۸۱ در تبریز به دنیا آمد و ۲۴ آبان ۱۳۶۰ در قم به سرای باقی شتافت. از شاگردان برجسته ایشان می‌توان به حضرت آیت‌ا... خامنه‌ای، شهید مرتضی مطهری، شهید دکتر سیدمحمد بهشتی، آیت‌ا... عزیزا... خوشوقت، آیت‌ا... ناصر مکارم شیرازی، آیت‌ا... عبدا... جوادی عاملی، آیت‌ا... حسن‌زاده عاملی، آیت‌ا... علی اکبر هاشمی رفسنجانی، آیت‌ا... محمدرضا مهدوی کنی و آیت‌ا... محمدتقی مصباح یزدی اشاره کرد. طیف متنوع و گسترده شاگردان وی که هرکدام به چهره‌های مهم و تأثیرگذاری در شاخه‌های مختلف علوم اسلامی تبدیل شدند و در عرصه‌های مختلف سیاسی و اجتماعی جامعه امروز ایران، نقشی اساسی بازی کردند، نشانگر تأثیر بزرگی است که استاد بر شاگردانش گذاشت. تفسیر المیزان، نهایه‌الحکمه، شیعه در اسلام و اصول فلسفه و روش رئالیسم از آثار این نابغه علوم اسلامی است. علامه با نگارش المیزان، راهی جدید و فصلی مهم در تفسیرنگاری بر قرآن کریم باز کرد که تا پیش از وی چنین تفسیر جامع و مهمی بر قرآن نگاشته نشده بود و شاید تا سال‌ها هم کسی نتواند آن را تکرار کند. تفسیری که نشان دهنده احاطه بی مانند استاد بر عرفان، فلسفه و نیز فقه و کلام اسلامی است.

آیت‌ا... دکتر احمد بهشتی؛ عضو مجلس خبرگان رهبری، پژوهشگر فلسفه، مدرس حوزه علمیه و دانشگاه و از شاگردان علامه‌طباطبایی(ره) است. او فارغ‌التحصیل دکترای فلسفه دانشگاه‌تهران و از نویسندگان برجسته علوم اسلامی محسوب می‌شود که تاکنون بیش از ۹۰ کتاب در حوزه‌های تربیت، خانواده، فلسفه و اهل‌بیت تألیف کرده است. دکتر بهشتی در گفت‌وگوی پیش رو به رویکرد جامعه‌ساز علامه‌طباطبایی در کلاس‌های درس پرداخته است.

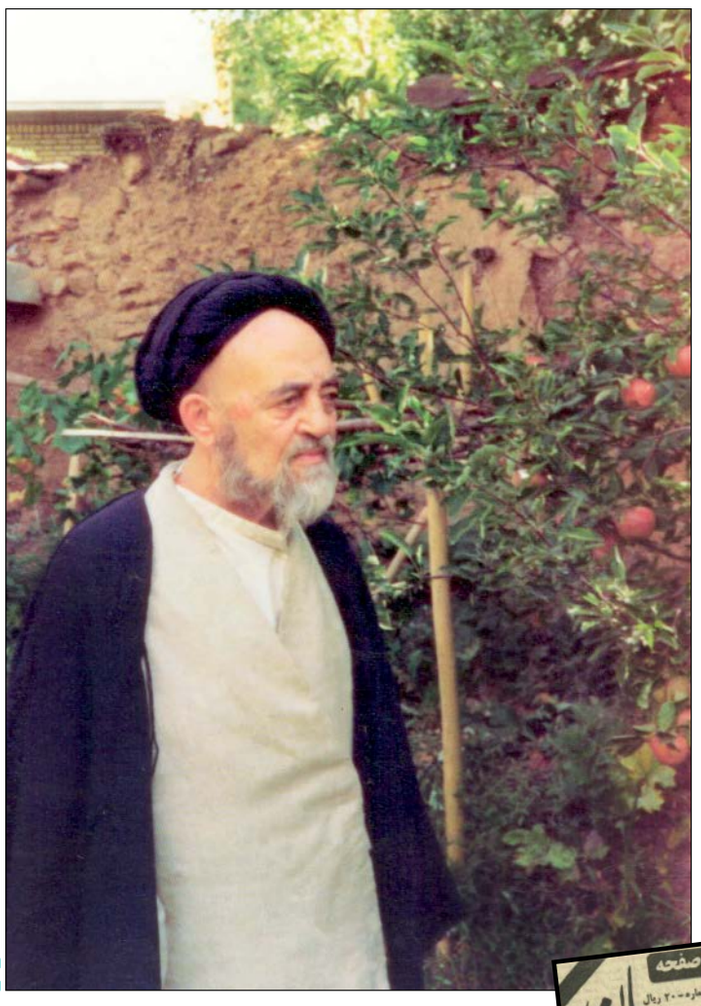

زندگی ساده و اخلاق محمدی از ویژگی‌های شخصیتی علامه بود

۱۶ صفحه کیهان تکشماره ۲۰۰ ریال

یکشنبه ۲۴ آبان ۱۳۶۰ - ۱۸ محرم ۱۴۰۲ - شماره ۱۱۴۳۳

عارف و فیلسوف بزرگ اسلام آیت‌الله علامه طباطبائی درگذشت

علامه‌طباطبایی بیشتر به عنوان فیلسوف و مفسرقرآن شناخته می‌شوند. ایشان در این جایگاه علمی انسان، اجتماع و زندگی اجتماعی را چگونه می‌دیدند؟

بحثی تحت عنوان «زندگی اجتماعی» انسان مطرح است و دو نظریه پیرامون آن وجود دارد و پرسشی هم در این رابطه مطرح است که آیا زندگی اجتماعی انسان امری طبیعی است یا قراردادی؟ اگر طبیعی باشد بحث به سوی زندگی اجتماعی کشیده می‌شود و اگر قراردادی باشد یعنی زندگی اجتماعی به نیاز انسان بستگی دارد؛ وقتی انسان می‌بیند به تنهایی نمی‌تواند تمام نیازهای خود را برطرف کند، ناچار به سمت زندگی اجتماعی می‌رود و به آن تن می‌دهد و محدودیت‌های زندگی اجتماعی را تحمل می‌کند.

نظریه اول را ارسطو مطرح کرده است به این مفهوم که زندگی اجتماعی و مدنیت یک امر طبیعی است و انسان مدنی بالطبع است. یعنی فطرتا اجتماعی و مدنی است و زندگی شهری و اجتماعی را تایید و دنبال می‌کند. نظریه دوم را «ژان ژاک روسو» مطرح کرده، او معتقد است زندگی اجتماعی امری قراردادی است.

آنچه از بررسی متون علمی علامه‌طباطبایی و تفسیرالمیزان به دست می‌آید این است که ایشان به نظریه روسو توجه کرده و آن را پذیرفته است. یعنی اگر انسان می‌توانست بدون همبستگی تمام نیازهای خود را برطرف کند به زندگی اجتماعی تن نمی‌داد. اگر انسان می‌توانست به تنهایی نیازمندی‌های خود را برطرف کند به زندگی اجتماعی تن نمی‌داد. البته این نیازمندی و ارتباط دو طرفه است و بهره‌کشی یکطرفه نیست. به هر حال به تعبیر علامه‌طباطبایی در تفسیر المیزان، انسان برای رفع نیاز خود به استخدام دیگران می‌پردازد تا از خدمت دیگران برای زندگی راحت‌تر بهره‌مند شود. از آنجا که مساله استخدام مطرح شده است، وجود قانون الزامی می‌شود. حضور انبیا در جامعه‌بشری برای قانونمندکردن انسان و جلوگیری از تعدی و تجاوز انسان‌ها به حقوق یکدیگر در زندگی‌اجتماعی است. خداوند در آیه ۲۱۳ سوره بقره می‌فرماید: «مردم یک گروه بودند، خدا رسولان را فرستاد که (نیکوکاران را) بشارت دهند و (بدان را) بترسانند، با آنها کتاب به راستی فرستاد تا در موارد نزاع مردم تنها دین خدا به عدالت حکمفرما باشد و در کتاب حق، اختلاف و شبهه نیفکندند مگر همان گروه که بر آنان کتاب آسمانی آمد، برای تعدی به حقوق یکدیگر، پس خداوند به لطف خود اهل ایمان را از آن ظلمت شبهات و اختلافات به نور حق هدایت فرمود و خدا هر که را خواهد، راه راست بنماید.»

طبق این آیه شریفه نیز حضور انبیا در جوامع انسانی و بشری برای حکم و داوری است. چون استخدام مطرح است، انسان ناچار به تن دادن به زندگی‌اجتماعی شده و در تقابل زندگی بین ضعیف و قوی، پای استعمار و استثمار به میان می‌آید، برای کنترل این پدیده‌های اجتماعی و رعایت حقوق افراد و برپایی عدالت، انبیای الهی آمده‌اند. این چکیده زندگی‌اجتماعی بشر در طول تاریخ است. علامه‌طباطبایی نیز برهمین اساس زندگی‌اجتماعی را قراردادی، نیازمند قانون و استخدام می‌دانست و چون استخدام موجب استثمار ضعیفان می‌شود نیاز به نبی و پیامبران الهی مطرح است تا به دفع شر و ظلم از جامعه‌بشری بپردازند.

آیت‌ا... بهشتی: علامه‌طباطبایی می‌خواست افرادی تربیت کند که تک‌بعدی نباشند که فقط در علوم عقلی تبحر داشته باشند یا علوم نقلی. استاد مفسری عارف و فیلسوفی فقیه بود: آنچه خوبان همه دارند تو تنها داری

دیدگاه‌های علامه در ارتباطات اجتماعی ایشان چه تأثیری داشت؟

زندگی علامه دستخوش اتفاقاتی بود که شخصیت ویژه و قانونمندی از ایشان ساخت. علامه‌طباطبایی در پنج‌سالگی مادر و در هشت‌سالگی پدر خود را از دست داد و یتیم بود. در خودنوشتی که علامه به رشته تحریر در آورده می‌نویسد از کودکی تلخی یتیمی را درک کردم و معنای زندگی را این‌گونه یافتم. وصی پدر علامه مشکلات و مایحتاج زندگی آنها را رفع می‌کرده و از آنها حمایت داشته‌است. ایشان حتی از همسر وصی پدر خود نیز به نیکی یاد می‌کند. همچنین از استخدام خانمی برای رفع نیازهای خانواده توسط وصی پدر، می‌گوید. مجموع این اتفاقات و درکی که علامه در سن کودکی از شرایط موجود دارد، موجب می‌شود تا وی نگاهی ویژه به زندگی خود داشته باشد، از همان کودکی روی پای خود ایستادن و مستقل بودن را بیاموزد. این‌گونه است که علامه‌طباطبایی زندگی آزموده‌ای را پشت سرگذاشته است.

البته معمولا یتیم‌ها بیشتر پیشرفت می‌کنند و از کودکی وارد زندگی می‌شوند. کسانی که از کودکی یتیم می‌شوند خیلی موفق‌تر از کسانی هستند که از در بزرگسالی والدین را از دست می‌دهند. حضرت‌محمد (ص) نمونه بارز یتیم نظرکرده هستند. در تاریخ نمونه‌های دیگری هستند که نشان می‌دهد یتیمی باعث عقبگرد زندگی آنها نشده بلکه موجب شده زندگی قانون‌مندتری داشته باشند.

مرحله بعدی زندگی علامه در دوره جوانی و زندگی شخصی ایشان است. علامه گاهی توضیحاتی در مورد زندگی خانوادگی، همسر، خانواده و فرزندان می‌دادند. زندگی علامه و خانواده‌اش بسیار منزه، منظم و توأم با احترام متقابل بوده است. همسر علامه نقل می‌کنند وقتی ایشان مشغول مطالعه بودند، مزاحم ایشان نمی‌شدم. هر ساعت چای برای ایشان می‌بردم ولی با ایشان حرف نمی‌زدم تا تمرکز علامه به هم نریزد. این در حالی بود که رابطه صمیمانه‌ای با هم داشتیم. فرزند علامه در سخنرانی نقل می‌کرد مادرم قبل از فوت گفت: من در پایان عمرم هستم. بعد از من برای پدرتان همسری انتخاب کنید و شخصی را نیز برای همسری ایشان معرفی کردند. بعد از درگذشت مادر، به توصیه ایشان برای پدرم همسری انتخاب کردیم.

در زندگی اجتماعی و علمی نیز بسیار منظم و قانونمند رفتار می‌کردند. روزهای پنجشنبه هر هفته راس ساعت ۱۳ با اتوبوس قم- تهران همراه همسرشان عازم شمس‌العماره می‌شدند تا در مباحث علمی تهران شرکت کنند. من بارها ایشان را در همان اتوبوس ملاقات کرده بودم.

ایشان نسبت به شاگردان و دوستان و بسیار مهربان بود. علامه نقل می‌کرد ۱۰سال در تبریز در روزهای سیاه من بود، چون فقط کشاورزی می‌کردم اما از تربیت طلبه و دانشجو محروم بودم. بعد از آن به قم مهاجرت کردم و به زندگی ایده‌آل خود رسیدم. ثمره سال‌ها تحصیل و مطالعه در تبریز و نجف را در قم پیاده کردم و توانستم با محافل علمی و تربیت شاگردان به توفیق دست یابم. رویکرد علامه چه در زندگی فردی و چه علمی و اجتماعی بهره‌مند سازی دیگران از برکت وجودی‌اش بود.

به کلاس‌های درس علامه اشاره داشتید. در محافل تدریس ایشان افرادی از طیف‌های مختلف فکری حضور داشتند، این تنوع اندیشه و فکر در محافل علمی استاد، در نشر اندیشه‌های علامه به لایه‌های مختلف جامعه چه تاثیری داشت؟

مرحوم علامه‌طباطبایی فردی جامع درعلوم عقلی و نقلی بود. در علوم‌عقلی تنها متخصص در فلسفه نبود، بلکه تبحری ویژه در ریاضیات داشت. در مدتی که در نجف تحصیل می‌کرد نزد استادان برجسته‌ای علوم عقلی را فرا گرفت. همچنین در فراگیری علوم نقلی استادان بزرگی را دیده بود و از آنها فراگرفته بود. از این جهت علامه فردی جامع در علوم عقلی و نقلی بود و به همین دلیل شاگردان وی نیز تا حد زیادی از جامعیت علمی برخوردار بودند. استاد شهیدمطهری، نمونه‌ای از شاگردان مبرز علامه است که جامع علوم مختلف بود.

علامه در هر حوزه‌ای گام برداشت، سرآمد همه شد. در تفسیر قرآن، پدیده علمی مانند المیزان را تالیف کرد. در تدریس، شخصیتی مانند مطهری را تحویل جامعه داد، من رساله دکتری‌ام را در دانشگاه‌تهران با راهنمایی شهیدمطهری نوشتم و تسلط ایشان را در حوزه فلسفه شاهد بودم. در فلسفه وارد شد، سرآمد دیگران بود.

علامه‌طباطبایی می‌خواست افرادی تربیت کند که تک‌بعدی نباشند که فقط در علوم عقلی تبحر داشته باشند یا علوم نقلی. استاد مفسری عارف و فیلسوفی فقیه بود: آنچه خوبان همه دارند تو تنها داری. مرحوم علامه در اخلاق الهی نیز نمونه‌ای بی‌بدیل بود. من معتقدم استاد مزین به اخلاق نبوی بود، ممکن است کسی اخلاق عرفی سکولار داشته باشد اما علامه اخلاق نبوی الهی داشت. اخلاقی فراتر از اخلاق عرفی. این ویژگی علامه در روابط‌سیاسی و اجتماعی ایشان تاثیر بسزایی داشت.

چه چیزی باعث تأثیرگذاری ایشان در افراد بود؟

روایتی داریم که «نظر به صورت مومن عبادت است». نگاه کردن به ایشان به انسان روحیه می‌داد. علامه با آن حالت تواضع و فروتنی که داشت افراد را به خود جذب می‌کرد. هرگز به کسی خیره نگاه نمی‌کرد. رفتار علامه برای شاگردان مستعد، الهام‌بخش بود. ممکن بود ۵۰۰نفر در کلاس ایشان شرکت کنند و این طور نبود که علامه به همه به یک شکل نگاه کند و ایشان می‌دانست چه کسانی از استعداد عقلی و ذوقی برخوردارند؛ لذا ایشان جلسات عمومی و خصوصی داشت و چه بسا کسانی را که استعدادی ویژه داشتند، در محفل خصوصی می‌پذیرفت.

مهم‌ترین دستاورد شاگردی در محضر علامه برای شما چه بود؟

بهترین و مهم‌ترین دستاورد من از شاگردی در محضر علامه عشق به حقیقت بود. این درس را نه از کلمات و نوشته‌ها که از اخلاق و حالات روحی و معنوی ایشان آموختم.

جامعه ما برای رشد اخلاقی فرهنگی چه اندازه به اندیشه‌های علامه‌طباطبایی نیازمند است؟

شکی نیست جامعه ما اگر طالب رشد فرهنگی و علمی باشد باید از علمای بزرگ و برجسته چه حوزوی و چه دانشگاهی بهره‌مند شود. هرجامعه‌ای برای رشد فرهنگی و علمی نیازمند اندیشه‌های ناب و افراد فرهیخته فرهنگی است. نباید بین فرهیختگان حوزه و دانشگاه تفاوتی قائل شد؛ چون بین حوزه و دانشگاه فاصله‌ای نیست و همه به دنبال یک هدف مشترک هستند. علامه‌طباطبایی(ره) یکی از این چهره‌های فرهنگی و علمی بود که جامعه ما برای ترقی نیازمند بازخوانی اندیشه‌های اوست. اگر اندیشمندان و مسؤولان کشور به دنبال توسعه فرهنگی و علمی‌هستند باید در یک حرکت جدی و جهادی به فکر تربیت علامه‌طباطبایی‌ها، خمینی‌ها و مطهری‌ها در حوزه و دانشگاه باشند.

ویژگی های شاگردپروری علامه

نکته‌ای که باید در خصوص شاگردپروری علامه به آن توجه کرد، توجه به مسائل ذوقی و استعداد افراد بود. استاد قبل از آن‌که به اندیشه و تفکر افراد تمرکز کند به استعداد آنها توجه می‌کرد. ممکن است فردی استعداد مباحث عقلی را نداشته باشد بنابراین فلسفه آموختن او اشتباه است. به هرحال علوم عقلی استعداد خاصی می‌طلبد. ابن‌سینا در وصیت‌نامه‌ای که در آخر کتاب اشارات دارد توصیه می‌کند به هرکسی مسائل عقلی درس ندهید و افراد را از دو جهت امتحان کنید؛ استعداد و تقوی. اگر کسی این دو ویژگی را داشت به او فلسفه تدریس کنید. استاد باید کشف کند شاگرد استعداد دارد یا نه. باید روانکاوری و روان‌شناسی کند و بعد کشف‌کردن زمینه‌های عقلی و ذوقی، می‌تواند به پرورش استعداد فرد بپردازد. علامه به این مساله حساس بود و تاکید می‌کرد مثلا کسانی که استعداد عقلی دارند اشارات ابن سینا درس بدهد. یا اگر کسی استعداد ذوقی دارد را در مسیر درست هدایت کند تا منحرف نشود.

عطف

کتاب‌هایی درباره علامه

گروه فرهنگی

درباره استاد بزرگ تفسیر و فلسفه اسلامی آیت‌ا... سیدمحمدحسین طباطبایی کتاب‌های مختلفی منتشر شده که با خواندن آنها می‌توانید با گوشه‌هایی از زندگی شخصی، سلوک اخلاقی و دیدگاه‌های علمی و فلسفی استاد آشنا شوید. در این ستون می‌خواهیم چند کتاب را در این زمینه معرفی کنیم.

مرزبان وحی و خرد

این کتاب، مجموعه مقالاتی است در یادمان علامه طباطبایی توسط مؤسسه بوستان کتاب، منتشر شده است. کتاب با یادداشتی از ناشر و سال‌شمار زندگی علامه طباطبایی آغاز شده و مطالب بدون فصل‌بندی خاصی دربردارنده مجموعا ۳۲ مقاله از مؤلفان مختلف درباره علامه طباطبایی است. در این کتاب می‌توانید مقالات ارزشمندی از بزرگانی چون آیت‌ا... مصباح یزدی، علامه محمدرضا حکیمی، حجت‌الاسلام حسین واثقی، آیت‌ا... هاشم‌هاشم‌زاده‌هریسی، آیت‌ا... محمدهادی‌معرفت، حجت‌الاسلام جواد محدثی و نویسندگان و پژوهشگران برجسته دیگر را درباره جلوه‌های گوناگون شخصیت و آثار ایشان بخوانید. این کتاب برای پژوهشگران و کسانی که به صورت علمی به موضوعاتی مانند تفسیر، علم اخلاق، فلسفه اسلامی و.. علاقه دارند، مفیداست.

درباره علامه سیدمحمدحسین طباطبایی

این کتاب را انتشارات کلبه شروق در زیر مجموعه «حدیث روزگاران» منتشر کرده و به نقل خاطرات شفاهی مرحوم سید هادی خسروشاهی از کلاس‌های استاد اختصاص دارد. ناشر در معرفی کتاب آورده است: بی‌تردید مرحوم علامه طباطبایی یکی از برجسته‌ترین و شاخص‌ترین شخصیت‌های دینی جهان اسلام در دوران معاصر است که ابعاد گوناگون علمی و معنوی را در وجود خود متجلی ساخته بود اما با همه اینها بسیاری از زوایای شخصیت علمی و عرفانی ایشان هنوز ناشناخته و پنهان مانده است و جامعه اسلامی هنوز به عمق معارف به جای مانده از ایشان پی نبرده است. فرصت را مغتنم شمردیم و پای صحبت شاگرد با سابقه علامه طباطبایی قدس‌سره که رابطه‌ای ۲۵ساله و دیرینه با ایشان داشته، نشستیم تا از خاطرات و نظرات ایشان بهره برده و زوایای ناشناخته این عالم ربانی را شناسایی و به مخاطبان معرفی کنیم.

زندگی علامه سیدمحمدحسین طباطبایی

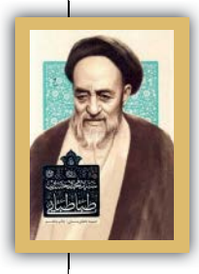

این کتاب را انتشارات روایت فتح منتشر کرده و حبیبه جعفریان آن را با نثری داستانی و روایتی خواندنی منتشر کرده است. این کتاب سال ۱۳۹۷ منتشر شده و کسانی که به کتاب‌های الکترونیکی علاقه دارند، می‌توانند در نرم افزار کتابخوان سوره مهر نسخه اندروید را هم پیدا کنند. ویژگی خاص این کتاب این است که به‌جای زبانی علمی و پژوهشی، زندگی این علامه بزرگ را به‌صورت داستانی روایت می‌کند و برای گروه‌های سنی مختلف و کسانی که به زبان علمی تسلط زیادی ندارند، خیلی مناسب است.

زلال حکمت

اسم دقیق و کامل کتاب این است« زلال حکمت در اخلاق، آداب زندگی و سیر و سلوک: زندگی و سلوک عارف بالله علامه سیدمحمدحسین‌طباطبایی». این کتاب نوشته نرگس علی‌مردانی است و نشر وزرا آن را منتشر کرده است. کتاب حاضر، هشتمین مجلد از مجموعه «زلال حکمت» است که به زندگی بزرگان علم و دین می‌پردازد. در این کتاب به شرح زندگی و تبیین حکمت‌های عارفانه علامه طباطبایی پرداخته شده است.